

آشنایی با مجموعه آثار هنری در ایران باستان

لوازم آرایش در ایران باستان

علی اکبر علائی

جمع‌آوری مجموعه‌های آثار هنری و اشیاء باستانی که از سرگرمی‌های مفید گروهی بیشمار از مردمان با ذوق دیار غرب است، در کشور ما چنانکه باید و شاید مورد توجه قرار نگرفته است و بهمین سبب هر ساله و شاید هر روزه نفایس گرانبهائی از خزائن آثار هنری و باستانی کشور ما از راه‌های گوناگون و بیبهرائی بسیار ناچیز دیار ما را ترک می‌گویند و از موزه‌ها و مجموعه‌های شخصی سرزمین‌های اروپا و آمریکا سردر می‌آورد.

مجله هنر و مردم برای ترویج گردآوری مجموعه‌های هنری و باستانی در بین هم‌میهنان و نیز بمنظور تشویق هم‌وطنان با ذوقی که هم خود را باین امر مصروف داشته‌اند بر آن شده که صفحاتی را بشرح مجموعه‌های مجموعه‌داران ایرانی اختصاص دهد و این کار با معرفی پاره‌ای از اشیاء سفالی و مفرغی و شیشه‌ای موجود در مجموعه شخصی آقای مهندس فروغی آغاز گردید. در مجموعه آقای مهندس فروغی که یکی از غنی‌ترین مجموعه‌های شخصی کشور ماست آثار و اشیاء مختلفی وجود دارد و ما در این شماره ضمن اشاره بتاریخچه آرایش شما را با برخی از وسائل آرایش که در این مجموعه وجود دارد آشنا خواهیم ساخت.

نیز رواج یافته است و استعمال سرخاب و غازه و بکار بردن روغنهای معطر در دربار فرعون مصر رواج زیادی داشته است. در این دوره زنان دره نیل بهر آرایش توجه زیادی معطوف داشته‌اند. علاوه بر اینها در مقابر مصریان شانه‌هایی از عاج و استخوانهای مختلف نیز بدست آمده است. در ایران در بین سلسله‌های قبل از ماد استعمال گردن‌بند و حلقه انگشتری و دست‌بند رواج داشته است. مصرف سرخاب و غازه در دوره مادها و مصرف سرمه در دوره هخامنشیان در ایران معمول گشته است. شاهان ساسانی مخصوصاً خسرو پرویز توجه زیادی بهر آرایش داشته‌اند

تاریخچه آرایش در ایران و جهان - از مطالعه آثار هنری گذشتگان بدین نتیجه میرسیم که بشر از دیرباز زیبایی توجه داشته است و آدمی از آغاز بحکم طبیعت بحسن و جمال تمایل داشته و بهمین جهت در کاشاکش مبارزه با عوامل نامساعد طبیعت از هر فرصتی برای آراستن خانه و کاشانه خود استفاده کرده است و گرفتاریهای روزمره او را از توجه بکار آرایش و پیرایش باز نداشته است و آرایش که مظهر ذوق و ابتکار انسانی است و از عشق زیبایی سرچشمه میگیرد همواره کاری بجا و پسندیده محسوب میشده است.

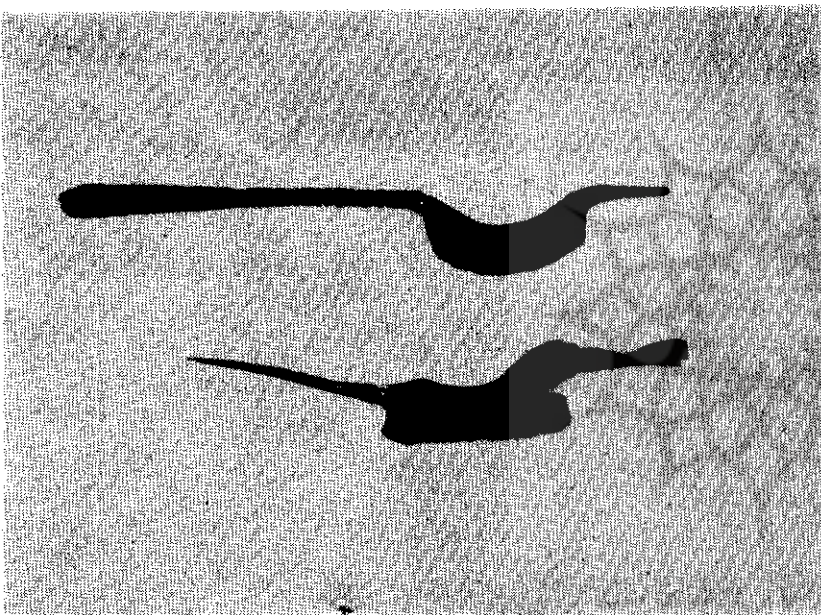
۱ - غار لاسکودر «دوردونی» که مربوط به کهن‌ترین دوران‌های عصر حجر یعنی عهد پریگور دین میباشد موزه‌ای از آثار هنری ماقبل تاریخ بشمار میرود. این آثار هنری که با عقاید و سنن مردم آن عصر بستگی کامل دارد نشان میدهد که بشر آن عصر نیز در احساس زیبایی و تصویر و تجسم آن مقامی داشته است.

قدیمی‌ترین مدارکی که ما را از بوجود آمدن هنر آرایش بمعنای واقعی خود مطلع میکند عطردانه‌های مفرغی فینیقیها و سومریها است. این عطردانه‌ها برای نگهداری مایعات معطر و گاهی برای حفظ بعضی داروهای آبگونه ساخته شده است. بعداً استعمال روغنهای معطر از سومر پا فراتر نهاده و در مصر

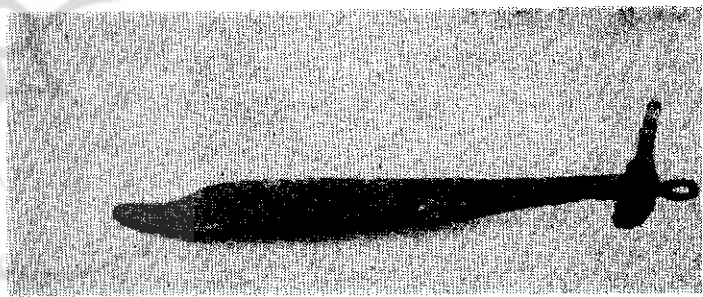
بدیهی است رونق کار این گروه در میان طبقات عادی مردم در ابتداء بیشتر در مجالس جشن و عروسی بوده است. در تئاترهای فولکلوریک و نمایشهایی که در عروسیها ترتیب میداده‌اند نقش مؤثر گریموورها را زنان مشاطه بعهده داشته‌اند.

بی‌مناسبت نیست یادآور شویم که عمل آرایش در دورانهای گذشته منحصر ب زنان نبوده است و مردان نیز آرایش می‌نموده‌اند. استعمال عطرها و خالکوبی و آویختن وسائل زینتی از گردن و استعمال دستبندهای مفرغی و استخوانی در میان مردان نیز رایج بوده است.

و در این دوره استعمال صمغها و گیاهان رنگی مخصوصاً حنا در ایران معمول گشته است. در یونان قدیم زنان کلاههای زیبا و نوک تیزی ب سرمیگذاشته‌اند و توجه زیادی به هنر آرایش داشته‌اند. در قرن پانزدهم زیبایی گیسوان طلائی و بلند لوکس بورژیا باعث شده است که زنان گیسوان خود را رنگ کرده و گیسوهای عاریتی بکار برند. در دورانهای گذشته اکثراً پیشرفت کار آرایش از دربارهای سلاطین و امراء شروع گشته است. و بعبارت دیگر بیشتر رونق این کار در دربارها و منازل اشرافی بوده است.

۱- تیغه مفرغی با دسته آهوشکل
۲- دونوع تیغ ریش تراشی با دسته موجین

پرتال جامع علوم انسانی

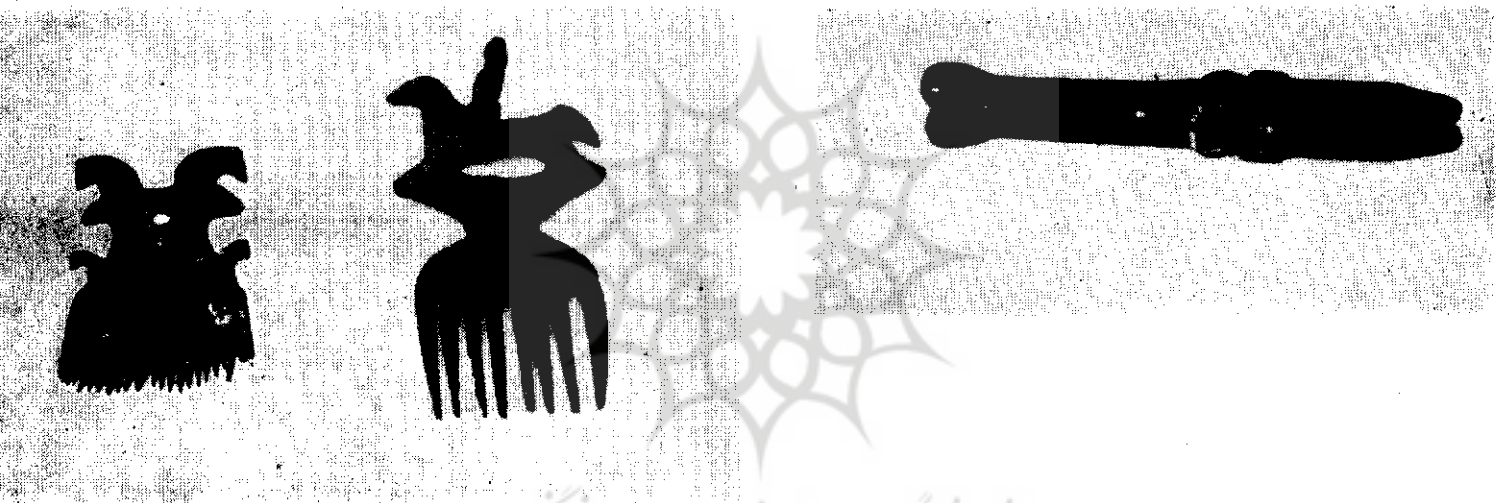
وسائل و آلات آرایشگری در ایران باستان: تا کنون در اثر حفاریهایی که در اغلب نقاط ایران بعمل آمده است باستانشناسان بوسائل مختلف آرایشگری برخورد کرده‌اند. اغلب این وسائل را آئینه‌ها و شانه‌ها و موجین‌ها و سرمه‌دانه‌ها و عطر دانها و گاهی تیغهای ریش تراشی تشکیل میدهد. جنس اغلب این وسائل از مفرغ بوده و گاهی اشیاء سنگی و استخوانی نیز در بینشان

در میان گروهها و طبقات مختلف درباری مشاطه‌گران و آرایشگران چیره دست چون رامشگران و خنیاگران مقامی پرازج داشته‌اند. و زنان آرایشگر از ندمای مخصوص خاتونها و ملکه‌ها بوده‌اند بعدها دامنه عمل این گروه که کارشان ارتباط زیادی با تحمل و تفنن داشته از چهارچوب دربار و طبقات اشرافی خارج گشته وارد سایر طبقات اجتماع گردیده است.

یافت میشود. و اینک بشرح بعضی از این وسایل که متعلق به مجموعه آقای مهندس محسن فروغی است می‌پردازیم:

۱ - جعبه زیورآلات - جعبه زیورآلات شیشه‌ای باچفت مفرغی

۲ - تیغۀ ریش‌تراشی - جنس این تیغۀ از مفرغ میباشد. این تیغۀ بی‌دسته است ولی درمحل دسته آن کله آهوئی بعنوان دستگیره تعبیه کرده‌اند. این تیغۀ در حفاری لرستان کشف شده است و مربوط بقرن هفتم قبل از میلاد میباشد (ش ۱).
 ۳ - دونوع تیغۀ ریش‌تراشی از جنس مفرغ که دسته

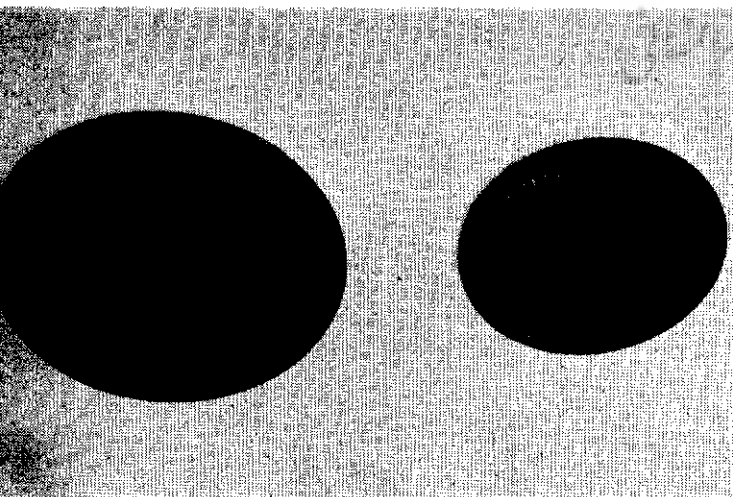

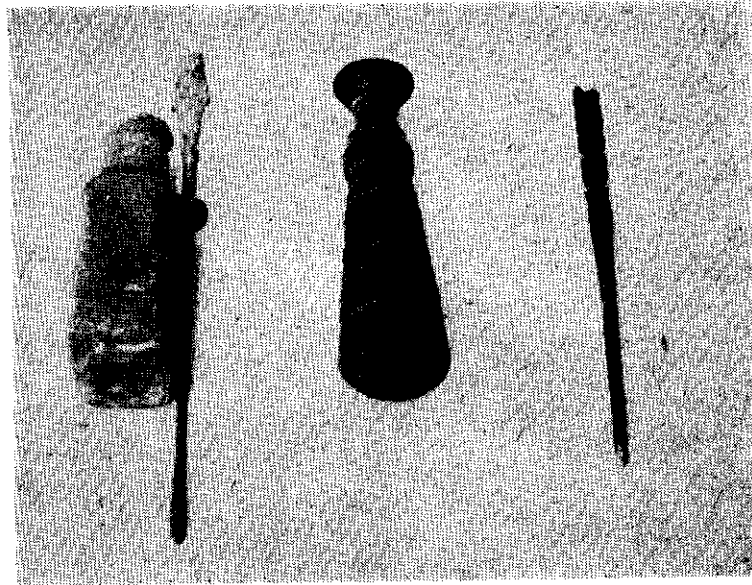
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 پرتال جامع علوم

۳ - موجین مفرغی

۴ - شانه‌های مفرغی

۵ - آئینه‌های صیقلی شده

۶- سرمه دانه‌های مفرغی با مسیل سرمه

۷- پنج نوع وسیله آرایش با میله مفرغی

هر دو منتهی بیک موجین میباشد و در انتهای هر کدام يك نیشتر یا ناخن پاك‌كن وجود دارد. در عین حال میتوان تصور کرد که وسائل مذکور از وسائل جراحی باشد. این دو تیغه نیز از لرستان بدست آمده است. موجین‌ها هنوز حالت فنی خود را نگهداشته است (ش ۲).

۴- موجین مفرغی - این موجین نیز متعلق بلرستان است و مربوط به ۲۷۰۰ سال قبل از میلاد میباشد (ش ۳).

۵- شانه - دوشانه مفرغی با دسته اسب سوار و دسته دو گاو نشسته بطرح سرستونهای تخت جمشید. این دوشانه نیز از لرستان بدست آمده است و مربوط به ۲۵۰۰ سال قبل از میلاد میباشد (ش ۴).

۶- آئینه - دو آئینه صیقلی که هنوز جلا و شفافیت خود را تا اندازه‌ای حفظ کرده است. پشت این آئینه‌ها با اشکال هندسی و متقارن برجسته زینت یافته است. این دو آئینه در حفاریهائی که در ناحیه املش شده است بدست آمده است (ش ۵).

۷- سرمه‌دان - دو نوع سرمه‌دان مفرغی که در بعضی از این سرمه‌دانها هنوز گرد سرمه باقیست (ش ۶).

۸- عجیب‌ترین قسمت از انواع آلات آرایشگری که مربوط باین مجموعه میباشد پنج شیئی مفرغی است که مجموعاً از یک حلقه آویزان و یکجا باهم در داخل جلدی مفرغی که بشکل غلاف است قرار میگیرد و بترتیب از چپ بر است عبارتند از:

- ۱- تیغه نازکی از مفرغ برای گرفتن ناخن ۲- سوهان مفرغی جهت ناخن ۳- موجین مفرغی ۴- گوش پاك‌كن مفرغی
- ۵- میله‌ای که جهت خلال دندان بکار میرفته است (ش ۷).

